

מחודש

פרשת שופטים

הוראה לדיין - דרך העיון כדי לשפוט צדק

שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֵּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר יִי אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשֹׁבְטֶיךָ וְשָׁפְטוּ אֶת הָעָם מִשְׁפָּט צֶדֶק: (דברים טז, יח)

משפט צדק. ולא אמר בלדק, כלאמרו (ויקרא יט טו) בְּכָלֶךָ תִּשְׁפֹּט עַמִּיָּךְ. כאן העיר הערה גדולה לחפץ לשפוט בלדק, והוא כי כשיכנה לעמוד הדין על משפט האנשים אשר להם הריב, יהיה בסדר זה, שיעביר מבין עיניו שני הנשאים, ולא ילביש משא ומתן ההלכות שיעשה באנשים אשר להם הריב, לומר כפי זה יתחייב פלוני וכפי זה יהיה להיפך, אלא יעשה עיונו ולדדי ההלכה כאלו אין אדם שצריך להוראה זו עתה, אלא לעמוד על הדין לדעת הלכות התורה, ואחר שיעמוד עליו בדרך זה, מה שיעלה במאורתו ידון בו לבדלי דינים, יזכה הזכאי ויתחייב החייב. והוא אומרו **ושפטו את העם משפט**, פירוש כבר הוא משפט בפני עצמו, זה יהיה צדק, אבל זולת זה כשיעריך דעתו בעת שמזקק ומכריח הדין לבדלי דינים, על כל פנים יהיה אחד יותר מתקדמת דעתו אליו ולא יאלץ המשפט דק, ובפרט במשפטים שחלום בשיקול הדעת ובהטיה מועטת בנקל יטה לדעתו: (ראה עוד בפנינים ההמשך "ובדרך רמז").

מלך ככל הגוים אסור, אבל מלך כרצון ה' - מצוה

כִּי תִבָּא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִי אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וִירְשָׁתָהּ וְיִשְׁבַּתָּה בָּהּ וְאָמַרְתָּ אֲשִׁימָה עָלַי מֶלֶךְ בְּכָל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבֹתַי: שׁוֹם תִּשָּׂוּם עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יִי אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וְגו': (יז, יד-טו)

כי תבא וגו' ואמרת וגו', שום תשים וגו'. מאומרו **כי תבא וגו' ואמרת**, משמע כי לא מלות ה' עליהם למלוך מלך, אלא אם יאמרו הרשות בידם, וממה שגמר אומר **שום תשים**, שיעור הלשון מוכיח שמלות ה' היא להמליך עליהם מלך:

ונראה שכוונת הכתובים היא על זה הדרך, לפי שיש צמינו המלך שני גדרים, א' שיהיה המבטח בו להגהיג המלחמות בעוֹסֵם חכמתו, ולנאֵת כגבור כיום קרב כסדר מלכי האומות, וזה הוא דבר שנאוי בעיני ה', כי סדר מלכי האומות לא ילכו בהם אחרי כשרון המעשה, אלא אחרי תועלויות החושיות הגס שלל ימלא בו דבר טוב מהמושכל, גם ישימו בו כסלם ותקותם ומן ה' יסור לבצם. וגדר ב', הוא לכבוד ולתפארת ישראל, וכדי שה' יעשה בזכותו כדרך שהיה ה' מושיע ישראל ביד השופטים וביד מלכי ישראל הכשרים, ולא ולמד מדוד המלך וכו', ודבר זה הוא חן וְשֶׁכֶל טוב צְיִינִי אֱלֹהִים וְאֶדְם (ע"פ משלי ג ד):

פניני וחידושי אור החיים הק'

השופט משפט צדק, הרי הוא שופט כבי"ד של מעלה

משפט צדק: (טז, יח). **ובדרך** רמז ירמוז על דרך אומרו (תהלים לו יג) ישפוט תבל בצדק, ואמרו אנשי אמת (זוהר ח"ג קלח) כי בית דין עליון יקרא צדק, ואמרו ז"ל (בבלי טז, א) כי בראש השנה מזנונתיו של אדם קבועים וכו', והנה כשיפול ההפרש על הממון בין אדם לחבירו ועמדו לפני השופט, אם ישפוט על פי התורה אשר צוה ה' כשיזכו הראוי לזכות וגו', הנה הם שופטים המשפט עצמו ששפט בית דין עליון הנקרא **צדק**. והוא אומרו **ושפטו את העם משפט צדק** פירוש ששפט בית דין העליון שנקרא **צדק**:

הממנים דיין שלא כראוי עוברים על לא תטה משפט

לא תטה משפט וגו' (טז, יט). **לא** יחד האזהרה לשופטים, וצוה לנוכח. להעיר כי כללות ישראל ישנם גם כן באלו אזהרות, אם לא ימנו השופטים כדרך שנצטוו, הם הממנים משפט, הם העוברים על כל האמור:

יש לחזר אחר הדיינים המופלגים ביותר

צדק צדק תרדף וגו' (טז, כ). **בא** להזהיר, כשיש בעיר שני אנשים מופלגים בחכמה, ושנים אחרים גם כן חכמים אלא שאינם בסוג הראשון, אל יאמר אדם כיון ששני אנשים יכולין להורות ולשפוט בצדק, לא אטריח את המופלגים לישא בעול מינוי הדיינות, או לצד שצריך להם טורח במינויים ימנע ויסתפק בקטנים. תלמוד לומר **צדק צדק**, פירוש הגם שהשגת לדיינים שהם ראויים, עליך לחזור אחר היותר ראויים מהם:

כל בני המקום מותחייבים על רשע שביניהם

כי ימצא בקרבך באחד שערך וגו' (יז, כ). אומרו **בקרנך**, לחייב על הדבר לבני המקום ששם ימצא האיש עושה הרע, ואחריהם יתחייבו כל יושבי הארץ, והוא מה שגמר אומר **באחד שערך**:

צריך להתרות בחוטא שהוא עובר ברית ה'

לְעֵבֶר בְּרִיתוֹ: (יז, כ). **פירוש** צריך שידע שהוא עובר ברית ה', ולזה צריך שיתרו בו ויודיעוהו מה גדלו מעשיו הרעים. גם רמז שאם אמר למתרים שהוא נשבע לעבוד עבודה זרה, שיודיעוהו שקדמה לו ברית על זה, ואין שבועתו חלה לבטל הראשונה, והרי הוא עובר ברית ה', ויהרג:

התלמיד צריך לדרוש מהרב טעמי הדבר

וְדִרְשָׁתָּ וְהִגִּידוּ לָךְ (יז, ט). **פירוש**, עליך אתה לדרוש שיאמרו לך טעם הדין, והם גם כן חייבים להגיד לך טעם דבריהם, אבל אם לא דרש אין חיוב עליהם להגיד לו:

ולזה בא דבר הטוב כאן, ואמר **כי תבא וגו' ואמרת אשימה עלי מלך ככל הגוים וגו'**, וזה גדר הראשון שזכרנו,

כרלנו יתצדק, לא לכח ולגבורה כדרך הגוים, היו מקיימין מלות עשה:

לכתחילה רוצה ה' למלוך לבד על ישראל, ללא מלך

וראיתי בסנהדרין פרק כהן גדול (דף כ:) שנחלקו רבותינו ז"ל, וזה לשונם: 'רבי יהודה אומר שלשה מלות נטווו ישראל בכניסתן לארץ, להעמיד להם מלך, ולהכרית זרעו של עמלק, ולבנות בית הבחירה. רבי נהוראי אומר לא נאמרה פרשה זו אלא כנגד תרעומתן, שנאמר ואמרת אשימה עלי מלך וגו', ע"כ. ודברינו עולין לדברי ר' יהודה ולא לדברי ר' נהוראי, והגם שהלכה כרבי יהודה וכן פסק רמב"ם בפ"א מהלכות מלכים (ה"א), אף על פי כן צריך ליישב הכתוב לסדרת רבי נהוראי, שפסג אומרו **שום תשים** יגיד שמלות ה' לשום מלך:

ואפשר לומר כי אם ישראל יהיו כשרים ולא ישאלו מלך, והיה ה' למלך עליהם, כדרך אומרו (ש"א יב יב) וַיִּי אֱלֹהִים מִלְּפָנֶיךָ, גם ה' יחפוץ להיות מלך ישראל הוא לבדו. אבל אם ישראל יכנסו בגדר שאלה שחפצים במלך עליהם, אז מלות המלך עליהם לעשותו, כאומרו **שום תשים**. ולזה לא אמר הכתוב **שום תשים** אלא אחר מאמר **ואמרת אשימה** וגו', וכפי זה אפילו אליבא דרבי נהוראי יפרש **שום תשים** מלוא אחר שיאמרו **אשימה** וגו':

וגמר אומרו **שום תשים** וגו', פירוש לא יקום הדבר הרע הזה, אלא המשימות שתשים הוא על זה הדרך **אשר יבחר ה' אלהיך בו**, ואמרו רבותינו ז"ל (תוספתא סנהדרין פ"ג ה"ד) וזה לשונם: 'אין מעמידין מלך בתחילה אלא על פי בית דין של שבעים זקנים ועל פי נביא וכו', ע"כ, ומלך המתמנה בסדר זה אינו כסדר מלך המתמנה על הגוים, כמו שבא בדבריהם **בכל הגוים**. וכפי זה מאמר **שום תשים** היא מלוא ושלילת גדר סכנגד תנאיה, ולזה נתחכם ה' להקדים מאמר **ואמרת אשימה** וגו', להעריך את אשר יכוין אליו לשלול אותו במאמר **שום תשים** וגו', שזולת זה לא הייתי מצין שאוסר לשום מלך ככל הגוים, והגם שיאמרו **אשר יבחר**, אין מובן שבא לאסור ככל הגוים ויהיה זה וזה, ולא חש להבין במאמר **שום תשים** שהוא רשות, מכפל שום תשים:

ותמצא שה' הקפיד על ישראל כששאלו דימי שמואל לתת להם מלך (ש"א ח, ט), והענין קשה למה יקפיד ה' עליהם, והלא לו יהיה שכונת ה' בפסוק זה לרשות ולא למלוא, סוף סוף הרשות נתונה. וכפי מה שכתבנו יש מקום לה' להקפיד על הדבר, כיון שזוהי ה' עליהם לבד יאמרו **לשום מלך בכל הגוים** כמו שפירשנו, ושאלו המלך ואמרו (שם פס' ה) לְשָׁפְטֵנוּ כָּכָל הַגּוֹיִם, לזה הקפיד ה', אבל אם היו שואלים להם מלך

ההולך בתמימות עם ה' אין המלות שולטות עליו

תמים תהיה עם יי אלהיך: (יה, יג)

תחייים לרעה, וזה לך האות אברהם שהתהלך לפני ה' הגם שהראה המזל עליו שלא יוליד נהפך וילד (שבת קטו:), וכפי זה תיבת תהיה נמשכת למעלה ולמטה על זה הדרך תמים תהיה אם תהיה עם ה', או על זה הדרך תמים תהיה כשאתה עם אלהיך:

תמים תהיה עם ה'. פירוש לפי שזוהי עליו בסמוך לבד יעונן ויכסף ולכל ישאל באוב וגו' אמר **תמים** וגו', פירוש כלומר טעם כל הדברים הוא לדעת העתידות ולהתנהג על אשר יורו ולתקן החסרון כאשר יוכל עשות, אם תהיה עם ה' תמים תהיה לא יחסר לך דבר ואין מה שיגיד המזל עליך

ישראל מושלים על כל המזלות

כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעננים ואל קסמים ישמעו ואתה לא כן נתן לך יי אלהיך: (יה, יד)

ואומרו נביא אקים וגו', בא להשיב ועל הטענה דאם כן סוף כל סוף כפי זה יהיו הגוים בהדרגה גדולה שידעו העתידות מה שאין כן ישראל, לזה אמר **נביא אקים** וגו' ושגם לכס אודיע עתידות על ידי הנביא. ואולי שכן הבין שאלו כששאל בצעלת אוב (ש"א כח), כי לא חסר ה' לשאלו אוב או ידעוני אלא במקום שיקים נביא, אבל זולת זה אם יטרכו לדעת שאלו ישאלו בהם:

או ירמוז על זה הדרך, **לא כן וגו'**, פירוש אינך במצב זה כמותם, אלא נתנס לך ה' אלהיך תחת ממשלתך כל המזלות וכל כבא השמים, כאומרו (תהלים ח ז) כָּל שָׁפָה תַחַת רַגְלִיו, וכמו שדרשו ז"ל (שבת קטו:) בפסוק (ישעי' מא ז) קָדַק יִקְרָאָהוּ לְרַגְלוֹ ואמר ליה (הקד"ה לאברהם) לא מאניטגניטות שלך שאין מזל לישראל, מאי דעתיד דקאי דק במערב, מהדרנא ומוקמינא ליה במזרח:

היצה"ד הוא השונא הגדול לאדם, ובסוף ינקמו בו

וכי יהיה איש שונא לרעהו וארב לו וקם עליו והפחיתו נפש ומת ונס אל אחת הערים האלה וישלחו זקני עירו וילקחו אתו משם ונתנו אתו ביד גאל הדם ומת: לא תהום עינך עליו ובערת דם הנקי מישראל וטוב לך: (יט, יא-יג)

לטעות לעתיד לבא, ואחד מהם הוא שְׁעָרֵי מקלט קולטות ההורג בשוגג, והוא מזיד. וידוע כי שרו של אדום הוא ס"מ

וכי יהיה איש שונא וגו'. פרשה זו רומזת מה שאמרו בגמרא מכות דף י"ב (ע"א), שלשה טעיות עתיד שרו של אדום

פניני וחידושי אור החיים הק'

התורה מביאה לידי ענוה ויראה

וְהִתְחַנֵּן עִמּוֹ וְקָרָא בּוֹ כָּל יְמֵי חַיָּיו לְמַעַן יִלְמַד לִירְאָה וְגו' (לְבָרְכֵי רֹאשׁ לְבָבוֹ וְגו' (י, טז-טז). פירוש על דרך אומרם ז"ל (אבות פ"ז מ"א) 'ומלבשתו ענוה ויראה'. והוא אומרו כי באמצעות קריאת התורה לא ירום לבבו וגו', וכנגד היראה אמר לפני זה למען ילמד ליראה:

גאולה העתידה תלויה בעבודת ה' מאהבה ולא מיראה

וְאִם יִרְחִיב וְגו' וְנָתַן לָהּ אֶת כָּל הָאֲרֶץ אֲשֶׁר דָּבַר לָתֵת לְאַבְרָהָם: כִּי תִשְׁמַר אֶת כָּל הַמִּצְוֹת הַזֹּאת לַעֲשׂוֹתָהּ אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה הַיּוֹם לְאַהֲבָהּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְגו' (יט, ח-ט). ואמר, זה יושג להם אם ישמרו את כל התורה ויעשוה, ותהיה השמירה והעשייה מאהבת ה' ולא מיראה. הדור ההוא אשר יעמוד בזה, בימיו יקם ה' דברו הטוב לתת כל העשרה עממין, ויעמיד ביד ישראל כל הטוב שהבטיח לעשות לאבות ביום עומדם בתחיה. ורבותינו ז"ל (סנהדרין טז:) העירו שגאולה העתידה תלויה בעבודת ה' מאהבה דוקא:

מי שיש בידו עבירות נכנס בלבבו פחד ורעדה מעצמו

מִי הָאִישׁ הַיָּרֵא וְרָךְ הַלֵּב וְגו' (כ, ח). רבותינו ז"ל אמרו (סוטה מל) 'זה הירא מעבירות שבידו', פירוש על דרך אומרם (יטע"י ג' יז) 'פחדו בציון חטאים', שכל מי שיש בידו עבירות לבו ירא וחרד מעצמו, ואפילו אינו יודע שיש בידו עבירות, הפחד הנכנס בלבבו במלחמה תודיעהו כי יש בידו עבירות. ורבותינו ז"ל (א"ח סי' נד ס"ג גסס הימולמין) שיערו העון שיכנס בלבבו הפחד מיוצרו, שאפילו אין בידו אלא שדיבר בין ישתבח ליוצר. והטעם כי הנכנס למלחמה צריך לעשות לו נס להנצל מחבר אויב, וכל שבידו מבחינת הרע אינו ראוי לנס ומזלו יפחידו:

גודל הנס שאף שתהיה מלחמה כבדה לא יפקד אחד מישראל

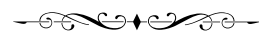
כִּי יִי אֱלֹהֵיכֶם הַחֵלֶץ עִמָּכֶם לְהַלָּחֵם לָכֶם עִם אִיבֵיכֶם לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם: (כ, ז). פירוש להלחם וגו' לאבד אויביכם, ואומרו להושיע וגו' פירוש שלא ימות מבני ישראל אחד במלחמה. וזה הוא עיקר הנס, שתהיה המלחמה כבדה באויביהם ולא יפקד אחד מבני ישראל. ואולי כי לזה נתכוון במה שאמר בתחילת הכתוב ה' אלהיכם, הזכיר הרחמים והדין, רחמים להושיע ישראל, דין לאבד אויביהם, וזולת זה היה די באומרו כי אלהיכם הולך:

הוא שטן הוא ילך הרע (ב"ב טז), ועליו העיד הכתוב כאן, ואמר כי יהיה איש שונא, כי אין שונא לאדם כלל הרע (עיי' סוכה נב), והוא מקור השנאה. לרעהו – כי הוא מראה ריעות לכל כי לטובתם מיעט, והוא שונא לו ומבקש רעתו בדרך אהבה וריעות:

וארב – שאורב לו להחטיו. כי יס לך לדעת שעבירה ראשונה שעושה האדם אינו עושה אלא כשגגה, ובזה מואל שער האר לייכנס לנפש. גם מקדים להאדם כאומרו (בראשית ז ז) לַפֶּתַח חַטֹּאת רִבְּצָה, קודם כל המנגדו באל. גם מסביר לו פנים על מעשה הרע ויאמר לָרֶעַ טוֹב (ע"פ ישע"י ה ט), ואין לך אורב גדול מזה, ובזה מתגבר עליו. והוא אומרו וקם עליו, מה שאין כן קודם לכן, שהיה כחוט השערה (סוכה נב), הלך בתוך האדם (שם נב), ועל ידי החטא יתגבר ויקום עליו:

ואומר והבה נפש, כאן העיר שהוא מדבר על ס"מ, ולזה אמר והבה נפש, פירוש שחובל בנפשו, כי על ידי החטא תמות הנפש. ונס אל אחת, פירוש אם ינוס אל אחת הערים האל לבצר עצמה, שהיא מערי המקלט, ושלחו זקני עירו – הם בית דין של מעלה, שהיא עיר של השלום, ושלחו אותם, ועל פי המשפט יתנוהו ביד גואל הדם – הוא אבינו שבשמים:

ואומרו ומת, כאן רמז סוד אומרו ז"ל (סנהדרין לח:) 'מושיט אלצבו זהם ושרפם', והוא אומרו ביד גואל הדם ומת, פירוש בנגיעת יד ה' בו, בזה הוא מת מעצמו. ולפי שאמר ז"ל כי הריגת ס"מ תהיה גם כן על ידי ישראל, שידם תהיה בו להמיתו עם ה' ברוך הוא, לזה אמר לא תחום עליו. והגם שהלדיקים הרויחו באמצעותו, יס להם להביט אל דם נקי, כמה דמים רבים ששפך באורכו. ואז ויורב לך – תהיה נחלטה בחינת הטוב לך, כי בהבטל רוח הטומאה, תהיה נשלמת בחינת הטוב במקומה, שהם בני ישראל:

ההתגברות במלחמת היצר הוא רק בעזר הקל

כִּי תִצֵּא לְמַלְחָמָה עַל אִיבֶיךָ וְרִאִיתָ סוֹם וְרָכָב עִם רֵב מִמֶּנּוּ לֹא תִירָא מִהֶם כִּי יִי אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ הַמַּעֲלֶה מֵאֲרֶץ מִצְרָיִם: (כ, ח)

כי תצא למלחמה וגו'. אולי שרמז הכתוב מלחמת האדם עם יצרו, ובא להסיר מלבבו מורד, ואמר כי תצא למלחמה הידועה, שאין גדולה ממנה. והנה במלחמה זו יס שני דברים קשים לאדם שמתקשים כוחו, א' הוא שאינו מלומד במלחמה, כמו שהוא מלומד ורגיל בזמן מלחמה זו יצרו הרע, ב' שהרכבת האדם חובקת דברי היצר בכל אשר יאמר אליו בעניני האיסור, לגנוב ולגזול, ולגאות, ולאכול כל אשר תאווה נפשו, וזה ימנעו מלשמוע אל דברי התורה והמלות. ומה גם אחר שנקבל בעצירות רבות, שיתוספו כוחות הרע שנוכלו

ממעשיו הרעים, כמו שפירשתי במקומות אחרים, והרי הוא ביניהם כחררה שאין לה הופכין:

לזה בא דבר ה' כאן, ואמר כי תצא למלחמה, וראית בעיני שכלך סוֹם וְרָכָב, סוֹם כנגד מה שהוא היצר סוס מוכן למלחמה – מה שאינו כן האדם, רכב כנגד הרכבת האדם שנוטה וחושקת לדברים, ואומרו עִם רֵב מִמֶּנּוּ כנגד כוחות הרע שניתוספו ממנו מזד מעשיו הרעים כמו שאמרנו. אף על פי כן בא דבר הטוב ואמר לא תירא מהם, והטעם הוא, כי ה' אלהיך עִמָּךְ, פירוש הן אמת אם היית בא למלחמה בכחך, אין כך כח לעמוד במלחמה זו, אבל כיון שה' אלהיך עִמָּךְ,

ישראל ממארים כידוע לידועי חן, וזה לך האות כדי שתחזק במלחמה. וכן הוא אומר (תהלים לו לב-לג) לֹא־פָה רָשָׁע לִדְבֹק וְגו' יי לא יעֲזֹבֵנוּ בְּיָדוֹ, ואמרו ז"ל (סוכה נב) שהכתוב מדבר על יאר הרע 'שהוא מתגבר על האדם וה' עוזרו ומצילו מידו':

כחו גדול להצילך, כי כשצא אדם לטיהר, ימינו יתברך מקבלתו ונדבק לה' (עיי' שבת קד.) והוא יכניע מצוריו: וגמר אומר המעלה מוארץ מצרים, כי זה מופת חותך כי ה' מפרק הקליפה מן הקדושה ומצרכה, והוא סוד העלאת

דרכי העבודה להתגבר על היצר

בִּי תִקְרַב אֶל עִיר לְהִלָּחֵם עֲלֶיהָ וְקִרְאָתָּ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם: וְהָיָה אִם שָׁלוֹם תִּעֲנֶנּוּ וּפִתַּחְתָּ לָּהּ וְהָיָה כָּל הָעָם הַנִּמְצָא בָּהּ יִהְיוּ לָּהּ לְמִם וְעַבְדֶּיהָ: וְאִם לֹא תִשְׁלֹם עִמָּהּ וְעָשִׂיתָ עִמָּהּ מִלְחָמָה וְצָרָתָּ עֲלֶיהָ: וְנִתְּנָה יְיָ אֱלֹהֶיהָ בְּיָדָהּ וְהָבִיתָ אֶת כָּל זִבְוֶיהָ לְפִי חֶרֶב: רַק הַנָּשִׁים וְהַטָּף וְהַבְּחֻמָּה וְכָל אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעִיר כָּל שְׁלָלָהּ תָּבֹז לָּהּ וְאִבַּלְתָּ אֶת שְׁלָל אִיבֶיהָ אֲשֶׁר נָתַן יְיָ אֱלֹהֶיהָ לָּהּ: בֵּן תַּעֲשֶׂה לָּהּ כָּל הָעָרִים הַרְחֵקֶת מִמָּהּ מֵאֵד אֲשֶׁר לֹא מַעֲרֵי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה הֵנָּה: רַק מַעֲרֵי הָעַמִּים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיהָ נָתַן לָּהּ נִחְלָה לֹא תַחֲיֶיהָ כָּל נִשְׁמָה: (כ, י-יט)

מבשראשונה להלחם עם הנשמה, והוא אומר ועשתה עמך מלחמה. יו' ה' ללור על העיר צסיגופים, וכמאמרם ז"ל (ברכות ה.) 'לעולם ירגז אדם יאר טוב על יאר הרע', והרגזתו הוא לסגף עמנו בדברים המותרים לו, גם בתעניות ומלקיות ובכז, להתקם כח הרע שבעיר. ומצטוה ה' ליתנה בידו, כאומר ונתנה ה' אלהיך בידך, והבית כל זבורה הוא כח ס"מ וחילותיו. ואומר לפי חרב על דרך אומרם (תהלים קמט ו) רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם:

ואומר רק הנשים והטף. פירוש נשים – הם נפש ורוח, ונקראו נשים בערך הנשמה, כידוע לידועי חן. והטף – הם מלות ומעשים טובים שעשה אדם קודם שהיה מתועב צעני ה', בסוד (תהלים נ טז) וְלִקְשָׁע אָמַר חֲלֵלִים מֶה לָּהּ לְסַפֵּר חֲקִי, וכשאלם חוזר בו יחשבו לזכות. גם על פי דבריהם ז"ל שאמרו (יומא פו) 'שגגות נעשות לו זכויות' ולהם יקרא טף:

ואומר והבחהמה – הוא תאות החומר שיקרא בהמה, וכל אשר בעיר תבז לך – שהכל יהיה לתועלת הנשמה, לחקן הכריך לחקן להשגת המושכלות, כי גם תאות הבהמי תסגל סגל הטוב צמה שנוגע לה:

ואומר בן תעשה לכל הערים וגו'. פירוש כל מלות האמורות צעני אינם אלא לערים שהם הגופות שנתרחקו, על דרך אומרם (ישעי' נז יט) לְכַחֵק וּלְקַדֵּשׁ, שבעל עבירות יקרא רחוק מהשכינה, שהיא מקור הקדושה, שממנה היא מחצב הנשמה העליונה. אכל עיר שהיא מַעֲרֵי הַגּוֹיִם, פירוש שאין לה קשר עם הקדושה, ויאחזה ממקורה צרוב פשעיה ככל הגוים, אין לנשמה חלק עמה, ולא תקוה צה להשיבה, והוא אומר אשר לא מַעֲרֵי הַגּוֹיִם וגו', כי צחינות ההם אין להם אלא להחרימם. וזו היתה שגגת משה בקבלת ערב רב (שמו"ר מב ו) 'וה' אמר אליו שקורסם רע, ואינם עומדים בגדר הקדושה ומובדלים לחלק רע. וכשהיה מחיה אותם, פירוש לקרבם לקודש, אינו מחיה בם כל נשמה, דקדק לומר כל, היא הרוח שזוכה ראשונה עם הנשמה:

בִּי תִקְרַב וְגו'. אולי פרשה זו תרמוז על פי מה שאמר הרשב"י בספר הזהר (ח"א סב), כי האדון צרוך הוא שולח נשמה יתירה להאדם מעולם העליון להדריכו צדק ישר, ובאמצעותה ימלט האדם מהמחטאיו. וזה ה' לנשמה ואמר בִּי תִקְרַב אֶל עִיר – זה הוא גוף האדם שנקרא עיר, כאומרם בספר הזהר (ו"ח רות ח"ב לה: נדרים לב:) צפסוק (קהלת ט יד) עִיר קְטָנָה, וזה לשונם: 'עיר קטנה לא גופא דבר נש', ע"כ. למלחמה, כי לריך כח להציל האדם מיד מרשיעו. ודקדק לומר עליה, פירוש צביל העיר – למלטה מיאר הרע, על דרך אומרם (סם יד-טו) וְצָא אֶלֶיָּהּ וְגו' וּמִלֵּט [הוא אֶת] הָעִיר בְּחֻמָּתָהּ (נדרים סס):

וקראת אליה לשלום, פירוש שלא תבא אליה בפסיעותיד להטותו לדרך הטוב מן הקצה אל הקצה, אלא בתחילה צִקְצִקָה תקרא אליה לשלום, שְׁעָשָׂה יַעֲשֶׂה גם לעולם העליון, ויהנה בזה ובצא, ויתן חלק לגופניות וחלק לרוחניות, כי גם לעולם העליון לריך האדם למזונות, ואם לא יטריח בעולם הזה בעד עולם הבא גם כן, נמלא שלא יגיעו ויאכל לעולם ועד, ודרך זה יקרא דברי שלום, שהוא הביצוע (סנהדרין ו:):

ואומר והיה אם שלום. פירוש והיה לשון שמחה היא (בר"ר מב ג) **אם שלום תענך.** ואמר ופיתחה פירוש אין לורד אלא פתיחה לבד, ואם יפתח כפתחו של מחט הקדוש צרוך הוא יפתח לו כפתחו של אולם (עיי' שיה"ר ה צ). והוא מה שגמר אומר והיה כל העם הנמצא בה – רמ"ח איברים וסם"ה גידים, הכל ישתעבד לנשמה, בין בצחינת מלות עשה יהיו לַמִּם לעשות בגופם ובממונם וכו', בין בצחינת מלות לא תעשה ועבדוך, פירוש כעבד הירא מרבו לכל נטות מדבריו ימין ושמאל:

ואומר ואם לא תשלים וגו'. פירוש אם לא השלימה העיר ונטתה אֲשֶׁרֶיָּהּ מִנִּי דָקָה (ע"פ איוב לא ז), ולפעמים יקר מקרה שאחר שהתחיל האדם להטיב מעשיו ישוב אחורנית, וכשאירע זה להאדם יגדיל רשע ויתחזק ילרו עליו יותר